

JAUME BOLOIX i CANELA

Dibuix de Josep M.ª Riba i Marsal

Jaume Boloix i Canela

DE les diverses formes emprades en crítica literària per a judicar un autor, dues especialment són fructíferes i donen sempre bons resultats. Una seria aquella que considera l'obra en funció de l'autor, és a dir que mira l'home per damunt d'altra cosa i, fixant-se en ell, explica els fruits de la seva producció; així, l'obra d'un artista no és més que un mirall, indiscutiblement el més pur, que reflecteix la manera d'ésser personal de l'autor i les circumstàncies de la seva existència. Un tipus de crítica així no sempre és prou pietosa ni pot cenyir-se als límits de l'objectivitat més estricta, perquè la feblesa dels homes és gran i el crític a voltes no massa comprensiu. L'altra forma usada és la de la simple consideració de l'obra prescindint, en certa manera, de l'autor. Molts defectes podríem assenyalar també al darrer procediment, el principal dels quals fóra el fet d'enfrontar-nos amb una producció que no sempre és comprensible per ella sola, tota vegada que més enllà de l'obra hi ha una sensibilitat determinada i especial, i una manera específica i intransferible de comprendre les coses eternes, com són: Déu, el món, l'amor, l'amistat, la virtut i tantes i tantes altres concepcions que són i han estat sempre cares als homes de tots els temps.

De Jaume Boloix i Canela, un home de la nostra edat poques coses podria dir-ne referents a la seva anècdota vital, al que podríem anomenar la seva biografia. Tot el que sabem d'ell ho hem recollit de la gent gran que va conèixer-lo, i a través de les notícies disperses i fraccionàries, sempre molt breus, aparegudes en llocs molt diversos. Coneixem Boloix per la seva obra, a través del batec humà dels seus versos, de la preocupació una mica dolorosa, una mica distant i nostàlgica de la seva poesia. I potser és millor que sigui així, que el poeta ens quedi com emparat rera la seva obra, perquè llavors la seva figura ens agafa una imprecisió que ens l'engrandeix i ens el fa més alt. Estimem el poeta per l'home que endevinem en la seva poesia.

Nasqué al carrer del Clos el dia 28 de març de 1866, i estudià al Col·legi dels PP. Escolapis. Fou un temperament somniador i sofridor, preocupat per problemes que prenien en ell una magnitud molt més colpidora i més profunda del que acostuma la majoria dels homes. El prologuista d'una de les seves obres—el recull de VOLADURIES, aparegut a Barcelona, el 1903, i editat per Subirana i Germans, editorial on treballà molt de temps com a corrector—assenyala els tres punts essencials en què, segons Adolf Alegret, el prologuista esmentat, es polaritzava la producció poètica de Boloix: la Fe, la Pàtria i l'Amor,—a la manera dels floralistes—, tot indicant els trets més característics de la seva personalitat humana, judicada a través d'un prisma comprensiu i amb una bona amistat i bonhomia.

En plena adolescència, potser mogut pel seu temperament francament místic o per pressions de persones que tenien ascendent damunt d'ell, surt de Catalunya per emprendre estudis superiors. I a Castella, a Santo Domingo de la Calzada, ingressa al Seminari. Aquests estudis, no sabem ben bé per què, són interromputs i torna a Catalunya, uns deu anys després d'haver-ne sortit. A Igualada troba morta la primera dona que estimà; així ens ho diu en la seva poesia, *AL PEU DE SA FOSSA—A LA BONA MEMÒRIA DE MON PRIMER AMOR*, escrita a Igualada mateix el 1891. D'aquest poema són els versos següents, redactats en primera persona:

*Sortí de Catalunya,
no sens deixar-hi el cor que sempre hi nia,
dient-te:—Mai s'allunya
qui estima molt, aimia;
Déu sap perquè ho permet, beneït sia!*

*Adéu, adéu ma bella,
te deixo amb sentiment i greu recança;
la terra de Castella
n'és terra d'enyorança,
quant més si el cor somnia una esperança!—*

*Foren de captiveri
aquells penosos anys, hermosa nina,
mut sempre mon psalteri,*

*L'estrella matutina -
m'enviava raigs de llum montserratina.*

.

*Un català de mena
amb lleons i castells sempre s'enyora,
no el lliga cap cadena
al cor que s'enamora,
-adéu, Castella, adéu, que un àngel plora.-*

.

*Inspiració o deliri
m'ha fet passar d'eix camp de morts la porta;
l'àngel del cementiri,
qui els tristos aconhorta,
m'ha dit:-Resa, l'aimant: ta bella és morta.-*

Aquest poema és tal vegada el més important de tota l'obra de Boloix en el que conté d'autobiografia sincera i apassionada: un amor gairebé portat en secret, nascut a la infantesa, abans de sortir cap a Castella, i present durant els deu anys de la seva estada fora de Catalunya; l'enyorament del seu país i de l'aimia com una obsessió que finalment no pot resistir; la tornada a Igualada amb el pensament fit en aquella noia estimada des de criatura, i el xoc de trobar-la morta. El poema és excepcional dintre la lírica de Boloix: poques vegades més trobarem la corda amorosa en la lira del nostre poeta, i quan alguna rara vegada apareix ens sona més com una ficció que com una realitat o una necessitat veritable sentida molt pregonament.

Sembla que aquesta dissort produí en el nostre poeta un sentiment de desengany molt intens, sentiment que ja no deixarà més en tota la seva vida i que anireu observant en moltes de les seves obres. I no volem dir amb aquestes paraules que fou únicament aquest fet el que el contristà, sinó que indubtablement degueren existir-ne d'altres que les mateixes circumstàncies de la vida fan caure damunt un home i que poden ésser decisives en una naturalesa sensible i apassionada. Altres desventures, doncs, anaren acusant el seu caràcter taciturn, malenconiós i tot ple de tristesa, que justifiquen aquell posat meditatiu, una mica esquerp, aquells passeigs solitaris per Tarragona i aquell aire de gravetat

i de profund dolor interior; que havien cridat l'atenció del prologuista de VOLADURES, després gran amic seu. Així, per exemple, la mort d'un fill seu, el desconsol per la qual exposa en el següent poema:

*Lo nin, tot malaltís,
enyora el paradís,
sa vera pàtria.
Voreta del bressol
no hi canta el rossinyol,
pobreta mare!*

*Ha vist per sa disort
que l'àngel de la mort
branda la dalla;
té por que el vulga Déu,
i agonitzant l'ajeu
sobre sa falda;*

i pregones diferències temperamentals entre ell i la seva esposa, a qui va dirigit, no obstant, el poema que hem copiat.

Hem dit que són pràcticament inexistents els poemes amorosos en l'obra de Boloix. En canvi, les composicions que canten l'afecte al propi país hi figuren amb molta profusió. Li és llar Igualada, i li és pàtria igualment Tarragona i Barcelona, les ciutats on visqué més temps. Però Castella, escenari del seu primer fracàs important, sempre serà per ell una *terra d'enyorança*. Aquesta corda poètica, pulsada per un poeta de tanta vehemència, sona exacerbada i violenta, i no canta, sovint, l'amor comprensiu del paisatge, de la llum, la tradició i el sentit de la vàlua del seu poble, sinó que descendeix a l'agra crítica i a l'atac extemporani.

Hi ha quelcom de desagradable en aquest aspecte de la lírica de Boloix i Canela, un no sé què d'excessivament apassionat, una mena d'amargor massa punyent i dura, que no acaben de convèncer un lector que cerqui en la lírica un missatge purament poètic, desintoxicat, i, per altre costat, autènticament humà, i fruit del problema essencial i únic de cada poeta. Pels dos aspectes, amorós i patriòtic, abans esmentats, no tindriem un concepte tan alt de l'obra del poeta igualadí com el que tenim ara. Perquè Boloix i Canela, dintre aquell terme discret de figura

de segon ordre en què voluntàriament es situa, és un poeta amable, fàcil, agradable, deliciosament musical en els seus moments més reeixits, amb ressonàncies populars escampades per la seva poesia plena de diminutius i de tendreses, de noms d'ocells i de flors camperoles. El mestratge ingent de Mn. Cinto influí d'una manera decisiva damunt d'ell; i precisament quan segueix el Mestre és quan és més interessant i apreciable. Us dóna la sensació la lectura dels poemes de cuny verdaguerià escrits per Boloix, com si el gran poeta català li hagués indicat una pauta sobreentesa, un mòdul, una poètica a seguir que, mentre el poeta igualadí hi restava fidel, donava resultats immillorables.

I tot això ho veiem d'una manera molt especial en la corda religiosa del nostre Boloix, naturalesa essencialment mística i d'alerosa d'una pàtria celestial lluny del traüt de la vida humana, refugi de la seva soledat, consol de la seva ànima massa sotraguejada i incompresa. Podríem citar una bona colla de poemes religiosos, molts d'ells plens d'un misticisme de bona llei, la majoria en català i alguns fins i tot en castellà—anotem que l'obra de Boloix en aquesta llengua flaqueja molt—, però ens cenyirem només a un poema, L'ASSUMPTA, premiat a Manlleu el 1890. Indiscutiblement, és el millor poema de tota la creació del poeta igualadí.

Boloix i Canela era devotíssim del Sagrat Cor de Jesús i d'una manera especial de la Verge. En L'ASSUMPTA s'inspira d'una manera constant en el CÀNTIC DELS CÀNTICS, de Salomó, que coneixia perfectament, i fa el paral·lel bíblic entre l'Espòs i l'Esposa. Conserva el to amorós i apassionat de Salomó, i diríeu que tota la vena eròtica, en la més pura de les accepcions, del nostre poeta es lliura aquí amb tota la intensitat de què es capaç. El motlle poètic, li dóna Verdaguer, al qual segueix fidelment.

Hi ha en el poema, de tant en tant, encerts d'autèntic poeta, com aquests petits fragments del Cant VII:

*com ix lo sol resplendent
d'un núvol d'ala negrosa.*

*I com cerva de Bether
que sent la font que sanglota,
se tira, amb la fletxa al pit,
rost avall, on l'aigua corre.*

O com aquesta comparació que trobem en el Cant V:

com les bromes a trenc d'aua.

Hi ha moments d'una gran delicadesa lírica:

*Ai, la sento al mig del cor!
Ai, que defallida em deixa!
Conforteu-me amb dolços fruits;
entre flors gronxeu-me.*

D'altres, d'una perfecta musicalitat:

*Ressona el cant d'amor de serra en serra
i calla l'arpa dolça d'Israel;
lo cel mira la terra,
la terra mira el cel.*

Usa els diminutius sempre amb justesa i una gran propietat. Alguns d'aquests són francament deliciosos, com «Gojadet» —el mot tan car a Verdaguer—, «Aimadeta», «reclinadeta»; els veiem en versos com: «d'aquells llabiets en flor» o aquest altre: «hi té son niuet la colometa.»

L'aire popular dels versos hi és a cada moment, i aquest és un dels detalls en què veiem més clara la influència de Verdaguer damunt el nostre poeta. Serveixin d'exemple els versos següents:

*— Divina n'és la fletxa,
diví lo Fletxador;
la llaga n'és tan fonda
que em dona vida i mort;
la voladora fletxa,
la tinc clavada al cor,
la hi tinc tan clavadeta,
que no es pot moure, no.
Divina n'és la fletxa,
diví lo Fletxador.*

Aquesta és la visió una mica a distància i un bon xic personal que tenim del nostre poeta igualadí. Dintre les seves limitacions i entre els defectes de la seva època que havia de lluitar amb un llenguatge encara en plena formació i no establert per regles gramaticals sòlides, Boloix i Canela, com altres poetes interessants d'aquells anys, aporta la seva extraordinària bona voluntat, i molta cosa més encara, a la formació d'una cultura i d'una poesia lírica esplendoroses que segueixen la seva marxa ascendent i un camí de perfecció admirable. La consideració de l'obra de poetes així, ens obliga a pensar en el que som i en el que els devem, i en el que hauríem estat si ells no haguessin recreat tota una lírica i un idioma agònic de tants anys.

Per acabar aquestes notes, qui sap si massa subjectives, a l'entorn de Jaume Boloix, vull fer remarcar l'amor que sempre portà a la ciutat que li feu de bressol, i com, malgrat la distància que li'n separava, es recordà d'ella i va estar present en totes les manifestacions que representaven un progrés per la ciutat. En aquest aspecte, assenyalaríem els poemes: A IGUALADA, amb motiu d'haver-se inaugurat el ferrocarril; AL CRIST D'IGUALADA; el pròleg a la HISTÒRIA D'IGUALADA, de Mn. Segura; els poemes fets a la nostra ciutat i alguns premis obtinguts en Certàmens celebrats en la mateixa. I d'una manera molt especial els que dedicà, sense altra pretensió literària que l'evocació, l'afecte i el record personal, a certs indrets de la ciutat que es barregen amb la vida íntima i en el somni del poeta; en aquest aspecte, el que compongué inspirant-se en la popular Font de la Carota, és un model de tendresa i de dicció planera i senzilla.

És bell poder evocar la modesta glòria d'un poeta nostre en els moments de l'impuls cultural i poètic que Igualada viu en els nostres dies.

JOSEP ROMEU

Doctor en Lletres

NOTES BIOGRÀFIQUES.—Jaume Boloix i Canela nasqué a Igualada el 28 de març de 1866. Morí a Barcelona el 21 de gener de 1921. Estudià al Col·legi dels PP. Escolapis. Adolescent, amb l'intent de fer estudis superiors, passà uns deu anys fora de Catalunya. Col·laborà en diversos periòdics i revistes catalans. Fundà la revista catòlica LA CREU DE CATALUNYA, de vida efímera. Era soci de mèrit de la Reial i Pontificia Acadèmia bibliogràfica-Mariana de Lleida; Cavaller de la Santa Casa de Loreto, i gaudia l'honor de Fill adoptiu de Tarragona. Fou corrector de la casa editorial Subirana

Germans, de Barcelona, i als últims anys de la seva vida, funcionari de l'Ajuntament de Barcelona.—En anys successius, concorregué a diversos certàmens literaris a Barcelona, Sant Martí de Provençals, Gràcia, Valls, Lleida, Tarragona, Olot, Manresa, Girona, Falset, Igualada, La Bisbal, Manlleu, Ripoll, etc., obtenint premis en tots ells. Cal esmentar, d'aquests premis, el que obtingué en els Jocs Florals de Barcelona l'any 1898, ofert pel Cardenal Cassanyes, i un altre ofert pel Bisbe de Tarragona. Prologà i corregí la HISTÒRIA D'IGUALADA, de Mn. Segura.

Poc després de la seva mort, el Centre de Sant Josep Oriol de Barcelona i el Centre Catòlic d'Obrers d'Igualada, li dedicaren sengles vetllades necrològiques. — L'Eco d'IGUALADA inserí un article a la memòria del nostre poeta, el 29 de gener de 1921.

BIBLIOGRAFIA DE JAUME BOLOIX i CANELA.—LOS DOLORS DE MARIA, Lleida, Impremta Mariana, 1889.—L'ASSUMPTA, *Poema*, Vic, R. Anglada, 1891.—LA MADRE, *Poemita*, Tarragona, F. Arís, 1891.—LOS BESOS, i LA BRIBALLA D'EN BOQUICA, vegeu *Asociación Literaria de Gerona — Certamen* 1897 i 1898. — VOLADURIES, Barcelona, Subirana i Germans, 1903. Vegueu, a més, poesies seves a POESIES LLOREJADES EN ELS JOCS FLORALS DE GRÀCIA, Barcelona, 1913. POESIES LLOREJADES EN ELS JOCS FLORALS DE LA BONANOVA, Mataró, 1913. QUINTO CENTENARIO DE NUESTRA SEÑORA DE LA PIEDAD, Igualada, Poncell, 1920.—COLOQUIOS EUCARÍSTICOS (traducció), Barcelona, 1921.—POESIES, 2 Vols., Igualada, Poncell, 1927, recull de tota la seva producció poètica catalana i castellana.

Agraïm molt sincerament al Sr. Gabriel Castellà la valuosa ajuda que ens ha prestat per la redacció d'aquestes notícies.